

History of Egypt in the Middle Ages adlı eserinde de (London 1901) Mısır'ın Hz. Ömer zamanında fethedilişinden 1517'de Osmanlılar'a geçmesine kadarki tarihine yer verilmiştir. On bir bölümden oluşan kitapta fetihten sonra Emevîler ve Abbâsîler, Tolunoğulları ve İhşîdîler, Fâtımîler, Eyyûbîler ve Memlükler dönemi bütün kültürel özellikleriyle birlikte anlatılmaktadır. *Saladin and the Fall of the Kingdom of Jerusalem* adlı eseri (New York-London 1898), Selçuklu Devleti'nin Melikşah'ın ölümüyle parçalanmaya başlamasından dolayı Haçlılar'ın Suriye'yi işgallerinin kolaylaşması, Selâhaddin-i Eyyûbî'nin hayat hikâyesi, Mısır ve Suriye'yi fethi, Haçlılar'a karşı verdiği savaşlar ve İngiltere Kralı I. Richard ile (Arslan Yürekli Rışar) yaptığı düello hakkındadır. *The Story of the Moors in Spain*'de (London 1887, 1915) İberya yarımadasındaki Gotlar'ın son yıllarından başlayarak müslümanların fetihleri, burada kurdukları medeniyet ve Nasrîler'in (Benî Ahmer Sultanlığı) yıkılışı anlatılmaktadır. Bu eser *Kışşatü'l-'Arab fi İsbânîyâ* adıyla Arapça'ya çevrilmiştir (trc. Ali el-Cârim, Kahire 1960). *The Life of the Right Honorable Stratford Canning, Viscount de Redcliffe* (London 1888), Sultan Abdülmecid dönemiyle sonrasındaki Osmanlı Batılılaşma çabalarında önemli bir rol oynayan İngiltere'nin İstanbul sefiri Stratford Canning'in hayat hikâyesini anlatmaktadır. Kitap, Can Yücel tarafından sadece Türkiye'ye ait parçaları seçilerek *Lord Stratford Canning'in Türkiye Anıları* adıyla tercüme edilmiştir (Ankara 1959).

Lane-Poole'ün diğer bazı eserleri de şunlardır: *The Speeches and Tabletalk of the Prophet Muhammad* (London 1882, 1905); *Le Coran, sa poésie et ses lois* (London 1882); *Social Life in Egypt* (London 1884); *Coins and Medals: Their Place in History and Art* (London 1885); *The Art of the Saracens in Egypt* (London 1886); *The Story of Cairo* (London 1902; Hasan İbrâhîm Hasan v.dğr. tarafından *Sîretü'l-Kâhire* adıyla Arapça'ya çevrilmiştir, Kahire 1993); *The Prophet and Islam* (Lahor 1952).

BİBLİYOGRAFYA :

S. Lane-Poole, *Sîretü'l-Kâhire* (trc. Hasan İbrâhîm Hasan v.dğr.), Kahire 1993, tercüme edenlerin önsözü, s. 11-13; L. A. Mayer, *Bibliography of Muslim Numismatics*, London 1939, s. 54-57; Necib el-Akîkî, *el-Müşteşrikûn*, Kahire 1980, II, 164; Mişâl Cühâ, *ed-Dirâsâtü'l-'Arabiyye ve'l-İslâmiyye fi 'Urûbbâ*, Beyrut 1982, s. 41-42; Halil Edhem, "Stanley-Lane Poole", *TTK Belleten*, I/3-4 (1937), s. 673-678.

ALİ MURAT YEL

LÂNET (اللعنة)

Allah'ın bağış ve merhametinden uzak olma anlamında bir terim.

Sözlükte "kovmak, uzaklaştırmak, iyilik ve faydadan mahrum bırakmak" anlamındaki la'n kökünden türemiş bir isim olup dinî bir terim olarak Allah'ın bağış ve merhametinden uzak bırakılmayı ifade eder. Aynı kökten türeyen mel'ûn ve laîn kelimeleri "kovulmuş" mânasına gelir. İslâm öncesi Hicaz-Arap toplumunda ailenin veya kabilenin dışına atılmış kişiye laîn denilirdi. Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdığı için şeytan laîn veya mel'ûn olarak da anılır. Lânetleme Allah tarafından olursa "dünyada iyilik ve hidayetten, âhirette lutuf ve merhametten mahrum bırakma", insan tarafından olursa "küfür, sövme, hakaret, beddua" anlamına gelir (*Lisânü'l-'Arab*, "la'n" md.; *Kâmus Tercümesi*, IV, 750-752). Diğer taraftan lânet kelimesinin mümin kişi hakkında kullanılması durumunda "Allah'ın o kişiyi iyi ve sâlih kimselerin mertebesinden uzaklaştırması, işlediği günah ölçüsünde cezalandırması" şeklinde mecazi bir mâna ifade edeceği de belirtilmiştir (Tehânevî, II, 1309; Bedreddin el-Aynî, VIII, 417). Eşine zina isnadında bulunan, ancak bu hususta yeterli sayıda şahit getiremeyen kocanın hâkim huzurunda karısıyla karşılıklı yeminleşerek lânetleşmesi usulü (en-Nûr 24/6-9) İslâm hukukunda liân terimiyle ifade edilir.

Kur'an'da ve hadislerde lânet kelimesinin kullanımının çoğunlukla Allah ve Resulü'ne, zaman zaman da meleklerle, diğer peygamberlere ve insanlara izâfe edildiği görülür (Wensinck, *el-Mu'cem*, "la'n" md.; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "la'n" md.). Kur'an-ı Kerim'de kırk bir yerde geçen lânet kavramı "hakaret" (el-A'râf 7/38), "beddua" (el-Bakara 2/159), "Allah'ın rahmetinden uzaklaştırma" (meselâ bk. el-Bakara 2/88; el-Mâide 5/78; el-Ahzâb 33/57) anlamlarında kullanılmıştır. Bu âyetlerde Allah'ın kâfirlerle, münafıklara, zalimlere, dinî konularda yalan söyleyenlere, kasten adam öldürenlere, akrabalık bağlarını koparanlara, iftiracılar ve bozgunculuk yapanlara lânet ettiği, onlara kötü bir varış yeri olarak cehennemi hazırladığı (el-Feth 48/6) bildirilir. Ayrıca şeytan (Sâd 38/78), Âd kavmi (Hûd 11/60), Hz. Mûsâ'ya ve Tevrat'ın hükümlerine karşı gelen yahudiler (el-Mâide 5/13, 64, 78), Firavun ve beraberindekiler de

(el-Kasas 28/42) lânetlenenler arasında zikredilmiştir. Tefsir âlimlerinin çoğunluğu Bakara sûresinin 159. âyetinde yer alan "lâinûn" (lânetleyenler) kelimesinin melekleri, peygamberleri ve sâlih kimseleri kapsadığı, "Kur'an'da lânetlenmiş olan ağaç" ifadesinin de (el-İsrâ 17/60) zakum ağacına işaret ettiği görüşündedir (Fahreddin er-Râzî, IV, 164; XX, 236).

Hadislerde de lânet kelimesinin hem "Allah'ın rahmetinden mahrum bırakılma" hem de "beddua" mânalarında geçtiği görülmektedir. Hırsızlık, eşcinsellik, faizcilik, ana babaya karşı gelme gibi büyük günahları işleyenlere Allah ve Resulü'nün lânet ettiği belirtilmektedir. Ayrıca İslâm'a ve müslümanlara düşman olanların (Buhârî, "Fezâ'il", 12), atış tâliminde canlı hayvanı hedef olarak kullananların, arazi sınırlarını değiştirenlerin, karaborsacılık yapanların (Buhârî, "Zebâ'il", 25; İbn Mâce, "Ticârât", 6) lânetlendiği bildirilmiştir. Hadislerde lânete konu olan hususların genellikle toplum düzenini, insanlar arasındaki huzur ve güveni bozan, dinî ve ahlâkî çöküntüye sebep olan veya bunlara zemin hazırlayan davranışlar olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Hz. Peygamber'in beddua ve lânet okumaktan kaçındığı, ashabına da bu yönde tavsiyelerde bulunduğu görülmektedir (meselâ bk. Buhârî, "Edeb", 44; Ebû Dâvûd, "Edeb", 45). Nitekim Resul-i Ekrem bir mümine lânet etmenin onu öldürmek demek olduğunu belirtmiş, kendisinden bazı kişi ve kabilelere lânet etmesi istendiğinde bunu kabul etmemiş (Müslim, "Birr", 87), hayvanlara lânet etmeyi de yasaklamıştır (Müslim, "Birr", 80).

İslâm bilginleri de Firavun ve Ebû Cehil gibi, insanlara baskı yaparak acı çektiren kâfirlerle şeytanın dışında herhangi bir kimseyi lânetle anmayı, hatta ölmeden önce iman etmesi ihtimalinden dolayı kâfirlere dahi lânet etmeyi câiz görmemişlerdir. İbn Hacer el-Askalânî, bir kimseye adını anarak lânet etmenin onu günah işleme konusunda ısrara veya tövbesinin kabulü hususunda ümitsizliğe sevk edebileceğine dikkat çekerek bunun insanî yönünden uygun olmadığını ifade eder (*Fethu'l-bârî*, XXV, 210). Bazı âlimler, lâneti hak edenlere bile lânet okumanın doğru olmayacağını belirtmişlerdir (meselâ bk. Gazzâlî, III, 125-126). Bu sebeple Şîa'nın ve çeşitli Râfîzî gruplarının, Hz. Ali'nin hilâfet hakkını gasbettiklerini ileri sürerek ilk üç halife ile başta Muâviye b. Ebû Süfyan olmak üzere Emevî hükümdarlarını ve genel olarak Şîa'ya muhalif olanları lâ-

netle anıp bunu dinî bir gelenek haline getirmeleri Şîî olmayan âlimler ve halk toplulukları tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmış, bu durum, İslâm dünyasında Şîî-Sünnî ayrılığının süreklilik kazanmasının başlıca sebeplerinden birini teşkil etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "la'n" md.; *Lisânü'l-'Arab*, "la'n" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1309; *Kâmus Tercümesi*, IV, 750-752; Wensinck, *el-Mu'cem*, "la'n" md.; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, "la'n" md.; Buhârî, "Fezâ'il", 12, "Cihâd", 17, "Edeb", 44, "Zebâ'il", 25; Müslim, "Bir", 80, 87-88; İbn Mâce, "Ticârât", 6; Ebû Dâvûd, "Edeb", 45; Gazzâlî, *İhyâ'* (Beyrut), III, 123-126; Fahreddin er-Râzî, *Me'âtilü'l-'gayb*, IV, 164; XX, 236; Zehebî, *el-Kebâ'ir ve tebyînu'l-mehârim* (nşr. Muhyiddin Müstû), Beyrut - Dimaşk 1411/1991, s. 148-150; Şemseddin İbn Müflih, *el-Âdâbü's-şer'iyye* (nşr. Şuayb el-Arnaût - Ömer el-Kayyâm), Beyrut 1416/1996, I, 285-295; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Sa'd), XXV, 210; Bedreddin el-Aynî, *'Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, VIII, 417; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, IV, 410; Muhammet Beyler, *Hadislerle Göre Lânet* (yüksek lisans tezi, 1996), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, tür.yer.; Mustafa Çağrıncı, "Beddua", *DiA*, V, 297-298.

KÂMİL YAŞAROĞLU

LAOUST, M. Henri (1905-1983)

İbn Teymiyye üzerine
araştırmalarıyla tanınan
Fransız şarkiyatçısı.

Babası Emile Laoust Berberî lehçeleri uzmanıydı. M. Henri ailesiyle birlikte Fas'a giderek bir müddet orada kaldı. Ecole Nationale Supérieure'den mezun olduktan sonra (1926) Paris Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Enstitüsü ile Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe ve Arapça okudu. Kahire'deki Institut Français d'Archéologie Orientale'de öğrenim gördü ve 1937 yılında Institut Français des Etudes Arabes de Damas'ın önce sekreterliğine, ardından müdürlüğüne getirildi. Çalışmalarında önceliği eski metinlerin ilmî neşrine verdiği için çok sayıda eseri yayımlandı. Farklı kütüphanelerdeki yazma kitapların tesbit edilmesi amacıyla enstitüye bağlı araştırmacıların serbest çalışmaya yönlendirilmesinde önemli katkıları oldu.

Müdürlük yaptığı sürece Suriye'nin iç meselelerinden uzak tuttuğu enstitüde sosyoloji ve siyaset konuları üzerindeki çalışmalarla fazla ilgilenmediyse de enstitünün ülkesinin dış siyasetine hizmet etmesi amacıyla kurulmuş olması dolaylı da olsa Henri Laoust'un günlük siyasetten uzak kalmasına imkân vermedi. Bu

sebeple Fransız sömürge idaresinin sivil ve askerî memurları burada belli dönemlerde eğitim gördü. Laoust, İslâm ve Arap dünyası hakkındaki bilgisi ve ılımlı şahsiyeti sayesinde müslüman çevrelerle rahatça münasebet kurabiliyordu. Louis Massignon'un telkiniyle başladığı Takıyyüddin İbn Teymiyye hakkındaki çalışmaları Vehhâbîler'in dışında Mısır, Cezayir ve Fas'taki ıslah hareketlerinin İbn Teymiyye ile yakından ilgilendikleri döneme rastlamıştır.

1946'da Fransa'ya dönen Laoust, 1956 yılına kadar Lyon Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Louis Massignon, 1927'de yayımlamaya başladığı *Revue des études islamiques* adlı dergiyi 1956-1962 yılları arasında Laoust ile birlikte idare etti. Onun 1962'de ölümünden sonra 1981 yılına kadar derginin müdürlüğünü Laoust üstlendi. Collège de France'a 1957'de üye kabul edilen Laoust burada Massignon tarafından kurulan İslâm Sosyolojisi Kürsüsü'nün başına geçti (1962); 1975 yılına kadar ders verdi ve çok sayıda araştırmacı yetiştirdi. Louis Massignon, Jean Sauvaget, Régis Blachère, J. Berque ve Claude Cahen gibi Laoust da özel kütüphanesini buraya bağışlayarak Arap, Türk ve İslâm Tedkikleri Kütüphanesi'nin oluşmasına yardımcı oldu.

Henri Laoust'un araştırmaları daha ziyade kelâm, usûl-i fıkıh, fıkıh ve tarih alanında yoğunlaştı. XIX. yüzyıl şarkiyatçıları gibi klasik konulara ağırlık verdiği için doktora konusu olarak İbn Teymiyye'nin düşünce yapısını tercih etti. Mısır'da bulunduğu yıllarda bu ülkenin dinî ve siyasî konumuyla da ilgilenerek makaleler yazdı. İslah hareketinin önderlerinden Reşîd Rızâ'nın hilâfet ve imâmîte dair eseri üzerine hazırladığı çalışmasını ikinci tez olarak takdim etmek istediysede hem yazarının hayatta olması hem Mısır'ın o dönemdeki konumu sebebiyle bundan vazgeçti. İbn Teymiyye'nin içtimâî ve si-

yasî fikirleri hakkında yaptığı asıl teziyle devlet doktoru unvanını alırken sonraki yıllarda gerçekleştireceği araştırmalarının istikametini de bu çalışması belirledi. Bu tezi tamamlamak üzere İbn Teymiyye'nin fıkıh usulü üzerine yazdığı eseri ikinci tezi olarak takdim etti.

Daha sonraki yıllarda Henri Laoust ilgi alanını genişletti. Ebû'l-Alâ el-Maarrî, Mâveridî, Gazzâlî, İbn Tûmert, Mavaffakud-din İbn Kudâme, İbnü'l-Mutahhar el-Hillî, İbn Kesîr ve İbn Haldûn gibi âlimlerin görüşleri üzerine daha çok makale tarzında araştırmalar yaptı. İslâm dininin geçirdiği tarihî süreç içinde Hanbelîliğin konumunu belirlemek amacıyla tarih kaynaklarına ve özellikle halifelik konusunda İbn Kesîr'in *el-Bidâye ve'n-nihâye*'sine önem verdi, yalnız onun eserlerine dayalı makaleler yazdı. Laoust, Sünnî mezheple- re olan ilgisi yanında Hillî'nin eserleri ışığında Şîî mezhebine dair makaleler de yayımladı. Bazı İslâm kaynaklarını Fransızca'ya çevirirken bunlara yazdığı girişler ve eklediği dipnotlar ilmî araştırmalara önemli katkılar olarak kabul edilmiştir. Ayrıca İslâm ülkeleri hukukçuları ile Fransız hukukçuları arasında diyalog kurmaya gayret gösteren Laoust, bu amaçla insan hakları ve İslâm konusunda ilk üçü Riyad'da yapılan toplantıların ardından Paris, Viyana, Cenevre ve Strasburg'da benzerlerinin düzenlenmesinde önemli rol oynadı.

Eserleri. 1. *Essai sur les doctrines sociales et politiques d'Ibn Taimiya* (Kahire 1939). Muhammed Abdülazîm Ali tarafından *Nazariyyâtü şeyhi'l-İslâm İbn Teymiyye fi's-siyâse ve'l-ictimâ'* adıyla Arapça'ya çevrilmiştir (Kahire 1996/1976). 2. *Contribution à une étude de la méthodologie canonique d'Ibn Taimiya* (Kahire 1939). 3. *Les schismes dans l'Islam* (Paris 1962, 1969, 1977). İslâm mezhepleri konusunda araştırmacılar için rehber kitap özelliği taşımaktadır. 4. *La politique de Ghazali* (Paris 1970).

Tercümeleri. 1. *Le califat dans la doctrine de Raşid Rida* (Beyrut 1938). *el-Hilâfe ve'l-imâmetü'l-'uzmâ'*'nin çevirisidir. 2. *Le traité de droit public d'Ibn Taimiya* (Beyrouth 1948). *es-Siyâsetü's-şer'iyye fi' l-islâhi'r-râ'i ve'r-râ'iyye*'nin tercümesidir. 3. *La profession de foi d'Ibn Taymiyya* (Paris 1986). *el-'Akide-tü'l-Vâsiyye*'nin çevirisidir. 4. *La profession de foi d'Ibn Batta* (Damas 1958). *eş-Şerh ve'l-İbâne 'alâ usûli's-sünne ve'd-diyâne*'nin tercümesidir. 5. *Les gouverneurs de Damas sous les mam-*

M. Henri
Laoust